

Matkin čas

Iveta Zaťovičová

Lux Libris

Vydavateľstvo Lux libris

Iveta Zařovičová

Matkin čas

Mamám a dcéram

*Aby človek vnímal čas a hovoril o ňom,
musí cítiť, že sa niečo zmenilo. A musí cítiť,
že v tej zmene alebo za ňou je niečo,
čo tu bolo aj predtým. Vnímanie času,
to je nevysvetliteľné spojenie premeny
a nemennosti v ľudskom vedomí.*

(Peter Høeg v knihe „Až nadíde čas“)

I.

„Včera sa niečo stalo,“

ozve sa Nora, dlaňou zošuchne pomyselné omrvinky z obrusa a pomaly zdvihne hlavu. Vie, že to, čo sa stalo, je závažné, len nevie, ako takú vec priznať, hoci len pred dcérou, a ako ju definovať.

Už od rána sa na to pripravuje, s námahou ukladá jednu myšlienku k druhej, ale keď je pri druhej, tá prvá sa zahmlí a zmizne, zmizne kamsi dozadu, do iného priestoru, veď je tu toľko priestorov, že až. Čo to vlastne chcela povedať...? Niečo o tom, že všetko je iné, áno, to.

„Niečo sa zmenilo,“ povie nahlas.

„A čo, čo sa zmenilo, maminka?“

Ošetrojúci lekár sa jej včera spýtal, ako sa volá. Nora, odvetila. A aká Nora, viete? Aká Nora, aká Nora... Normálna. Eleonóra Veselovská. A viete, kde bývate? Aká je vaša adresa? Lekár po celý čas kričal. Možno vedel, že Nora nepočuje dobre. Vysypala mu svoju adresu ako z rukáva, aj to, koľko má rokov a že býva sama. Samozrejme, že toto všetko vie, veď nie je blázon. A potom ten zo záchranky, aj ten sa pýtal, ako sa volá a kde býva. Veď to už

povedala, čo sa jej toľko vypyťujú? Zmerali jej tlak, svietili do očí, znova pichli nejakú injekciu, niekto jej strčil paličku do nosa, či nemá covid. Už len to by jej chýbalo, covid, veď by zomrela. Ale ona nikam nechodí, len z izby do izby alebo do kuchyne a potom z kuchyne do izby – jednej, druhej alebo tretej, väčšinou do spálne, kde je aj televízor a balkón, nemá kde chytiť covid.

„Maminka, počuješ? Čo sa zmenilo, sa pýtam.“
Dcéra berie jej ruku do dlane a pohladí ju.

„To neviem, Alicka... Ale niečo je proste inak.“

Presne pred týždňom spadla a udrela si kríže. Doma by určite nespadla, veď svoj byt pozná naspamäť a dáva si pozor. V ten deň však čakala vnuka. Sľúbil, že príde, a ona si myslela, či skôr dúfala, že príde hneď ráno, na raňajky. Ale nechodil a Nora ho začala čakať k obedu. Uvarila polievku, upiekla kura, Majo ho má rád, ale nikdy nezabudne podotknúť, že len u nej, inak kura neje. Potrebovala si nejako skrátiť čas. Zviedla sa výťahom na prízemie, aby si vybrala poštu. Vždy, keď otvára poštovú schránku, zažíva štekľivý pocit vzrušenia z možného prekvapenia. Možno práve teraz v nej bude aj iná pošta ako letáky, aspoň výpis z účtu, inkasný lístok. Čo ak jej niekto napísal list? Kamarátka z mladosti alebo niekto, kto čítal jej knihu, spoznal sa v nej a chce sa o tom príbehu rozprávať. Prípadne niekto, kto ju kedysi obdivoval a teraz by jej rád k tej knihe zablahoželal. Nora

ju, samozrejme, nenapísala, to nie, ale zato ju sama prežila! To ona vyrozprávala dcére svoj príbeh, ako bývali v Bratislave a pred Povstaním sa vrátili k starkej, ako takmer prišla o rodičov... Alica to len dala dokopy. Niečo si vraj aj vymyslela, ale Nora tam nič vymyslené nenašla, všetko sa udialo presne tak, ako je v tej knihe. Presne! Keď na nej Alica pracovala, pýtala sa na detaily, na ktoré by už iný dávno zabudol, ale Nora nie, na nič nezabudla, v hlave sa jej len tak jeden po druhom roztvárali celé registre, stačilo na ne zaklopať, a už to išlo. Niektoré úplne ľahučko, iné so škripaním, ale predsa, zásuvky so spomienkami na udalosti, na ktoré už nemyslela, ba takmer zabudla, zrazu povolili a mohla sa v nich prehádzať. Razom sa z nich sypali slová, vône, myšlienky, pocity, ba celé rozhovory... Za vyše sedemdesiat rokov vôbec nevybledli a akoby ani neoslabli, boli živé a uchopiteľné, presne také, ako vtedy, keď so sestrou v záhrade vili púpavové vence a v záhrade vysypali prášok z nábojníc. Lahko sa ocitne v čase a priestore, ktorý si želá: hrá sa s kamarátkami, vezie sa na voze na prijímacie skúšky...

Vystúpila z výtahu a pomalým krokom sa pohla k schránkam. V ten deň nenašla v tej svojej ani len leták. Prstami skrútenými od artrózy nešikovne zamýkala schránku, keď si všimla susedku, ako na ňu čaká pri výtahu a pridrža dvere. Noru jej ohľaduplnosť potešila, konečne vytiahla kľúč zo schránky a sprudka vykročila, aby mladá susedka nemuse-

la čakať. Zrazu sa jej zakrútila hlava, možno aj zle zdvihla nohu – sama nevie, tesne pred výťahom spadla na kolená a prevalila sa na bok.

Pani, pani, neudreli ste sa? zľakla sa susedka a snažila sa Noru zdvihnúť. Nechajte, to bude dobre, odvetila a všelijako možne sa posúvala po dlažbe, aby sa dostala k zábradliu. Mladá žena ju chytila popod pazuchy a pomohla jej zdvihnúť sa, držala ju aj potom, keď už stála na nohách. Bože, neudreli ste sa? Nie je vám nič? Bola veľmi pozorná. Nie, nie, len podme do výťahu. Na druhé, prosím, tak jej odvetila.

Mladá žena stlačila gombík, a keď výťah zastal, spýtala sa, či má ísť s ňou. No Nora to rázne zamietla, veď si už dáko poradí. Ďakujem vám za pomoc aj za ochotu. Všetko je v poriadku, povedala a vystúpila z výťahu.

Odomkla a vošla do bytu. V známom prostredí padla na ňu slabosť, v chodbe takmer znova spadla. Zažala svetlo a umyla si ruky. S námahou sa dotacala do spálne a zvalila sa na posteľ. Až tam sa rozplakala.

Alica

hladká matkinu ruku, je biela a priesvitná, s vystupujúcimi žilami, hnedými škvrnami a krvnými podliatinami, ale s hladučkou dlaňou, akoby vyleštenou do neočakávanej jemnosti.

Už nenástojí na odpovedi. Teší sa, že matka, ktorá v posledné dni odmietala jesť, pred chvíľou zjedla kúsok rožka. Pokrájala jej ho na kolieska, na každé položila hoblíčku masla, kúsok šunky, krúžok bielej papriky a centimetrový štvorček paradajky. Vedela, že matka neodolá, keď uvidí tanierik s miniatúrnou porciou, ktorá sa dá skonzumovať aj vtedy, keď človek necíti hlad.

Vstane a odloží riad zo stola. Pustí teplú vodu a začne ho umývať. Každý tanierik či pohár umýva dlho a dôkladne, dlhšie ako doma a dlhšie ako obvykle, len aby mohla pri umývaní stráviť čo najviac času. Potrebuje prestrih, malý únik od všetkého, aj od pohľadu na zúboženú matku, ktorý ju desí.

Doumývané. Je pripravená.

S úsmevom sa otočí k matke: „Dáme si maliny, maminka?“

Z chladničky vytiahne malú umelohmotnú krabičku a položí ju na stôl.

„Aha, aké sú pekné. Kúpila som ich v Bille.“

Matka sa zoširoka usmeje.

„Dám. Tie si veru dám,“ povie pokojne, pravou rukou si prejde po obvaze na ľavej ruke.

Ruku si matka rozťala pri páde dva dni po tom, ako spadla pri výťahu. Alica ju ošetruje každé ráno, odmotá obvaz z predchádzajúceho dňa, ranu vydezinfikuje, potrie masťou a obviaže. Rana sa pomaly sceluje, menšie škrabance už takmer nevidieť. Aj podliatiny odchádzajú, hoci stále vyzerajú nepekne.

Nora

chodíeva spať skoro. Alica ju ukladá večer o siedmej, takže pred polnocou je už vyspatá. Vstane a ide na záchod, potom si sadne do kuchyne a len tak tam sedí, obzerá sa po kuchynskej linke, po stenách, policiach... Zo zvyku oprie zrak o strúhadlo, ktoré sa v jednu noc, keď si varila kávu, samo od seba rozkývalo. Vedela, že je to odkaz od Julka, chcel jej naznačiť, aby nebuntošila a nevarila teraz kávu, lebo potom nezaspí. Iba Nora vie, že po nočnej káve sa vždy upokojí. To, čo by si nedovolila nikdy predtým, teraz môže, aj kávu v noci. Teraz už môže naozaj všetko.

Julko je stále s ňou, nenechal ju samotnú, aj keď v tomto byte nikdy nebýval. Prestažovala sa sem pred pätnástimi rokmi, pár mesiacov po jeho smrti. Dávno mali premyslené, ako to bude, keď niektorý z nich zomrie. Ak to bude Julko, Nora dom predá a kúpi si byt. Julko naopak nad bytom vôbec nerozmýšľal, v prípade Norinej smrti plánoval odísť do domova dôchodcov. Ale Noru medzi starých a chorých, nevládných ľudí neťahalo.

Ovdovela, keď mala sedemdesiattri rokov, nebhý Julko mal sedemdesiatosem. Neraz si kládla otázku, či aj ona sa len toľko dožije, alebo viac, aby si ešte užila detí a vnúčat. Iste by sa o ňu starali, veď aj ona sa o ne starala, keď boli malé. Najskôr o deti, potom o vnúčatá, hoci len dcérinho syna. Nebývala veľmi chorá, mala len vyšší tlak a ťažšie jej trávilo, ale inak... Deti by s ňou nemali veľa starostí, pravda,

ak by sa nepridružilo dačo iné, na to sa bála čo i len pomyslieť, hlavne na rakovinu a Alzheimeru. A ani na porážku nemohla myslieť, takú, ktorú by prežila a ostala nevládna na posteli.

Dnes má osemdesiatšedem a všetko je inak. Všetko...

V noci sa prechádza po izbách. Kuchyňa je malá a pozná ju naspamäť. Človeku sa zunuje pozeráť celé roky na tie isté veci. Pravdaže, aj izby pozná naspamäť, hoci teraz sú trochu iné ako predtým. Akoby sa v nich niečo pohlo alebo zmenilo, akoby v nich niekto bol. Inokedy sú zas rovnaké a nikto v nich nie je. Len ona s Alicou a pijú kávu.

V poslednej dobe sa už nechce pozeráť ani na televíziu, čím je program atraktívnejší, o to viac reklám, a potom trvá aj tri hodiny. Už pozerá len správy, ale aj tie ju bavia menej, keď je v nich toľko násilia a samé havárie a zlodejstvá. Stále niekoho zatvárajú, ešte aj známe osobnosti, človek už ani nevie, kto je dobrý a kto zlý. Niekedy sa jej zdá, že sú zlí všetci, obzvlášť tí politici.

Zapnem ti televízor, maminka? pýta sa dcéra vždy, keď odchádza, akoby sa chcela uistiť, že sa Nora nebude nudiť.

Nechaj, zapnem si neskôr, zvykne odvetiť Nora. Počká, kým sa za Alicou zatvorí dvere, ale často si už nezapne nič. V televízore sa včera, alebo to bolo pred týždňom, začali diať rôzne čudné veci... Napríklad s tým kaktusom. Odjakživa stál kaktus na

skrinke vedľa televízora, a zrazu ho len vidí v sprá-
vach hneď vedľa moderátorov. V tom istom črepní-
ku jej vlastný vianočný kaktus! Museli si ho od nej
požičať, no nepamätá si, že by ho bol niekto od nej
pýtal. Ale dobre, možno sa im páčil. Ale kedy tu
boli? Ako si ho vzali? Chodí sem veľa ľudí, možno
ho do tej televízie vzal niekto z nich.

Zaujímavé, predtým k nej nikto nechodil. A te-
raz hocikto, zrazu je tu, aj dvaja a traja, minule na-
príklad domovník s opravármi. Spýtala sa ho, ako si
otvoril, lebo nepočula zvonenie a sama nikomu ne-
otvárala. Asi má kľúč.

Má tvoj kľúč? Ty si mu dala kľúč? čudovala sa
Alica.

Ja som mu ho nedala, bránila sa. On má kľúče
od všetkých bytov. Vieš, keď treba niečo opraviť, tak
príde aj s opravármi. Aj pred chvíľou tu bol.

Pred chvíľou? Veď ja som tu už hodinu a nikoho
som nevidela.

Naozaj je Alica taká nevšímavá? Asi má starosti
s mužom. Alebo s peniazmi, chuderka.

Vyšli na balkón, preto si ich nevidela.

Dcéra hneď zamierila do izby s balkónom. Ale na
balkóne už nikto nebol. Podozrievalo na ňu pozera-
la. Hádám si nemyslí, že s tým domovníkom niečo
má. Je pravda, že predtým sem často nechodil, vlast-
ne vôbec, až teraz, ale ona s ním naozaj nič nemá.
Ani s tými opravármi, samozrejme.

Aj Majovi Nora spomenula, že k nej teraz chodí

veľa ľudí. Tváril sa, akoby to počul prvý raz. Ale vtedy, keď ho čakala k obedu, nechodil nikto. A tak jej bolo otupno...

Majo mal prísť, keby bol prišiel, nezišla by dole po poštu a nespada by. Všetko je to jeho vina. Vyhováral sa, že nemohol, po mame odkázal, že príde na ďalší deň.

A Alica je tiež na vine, keď nepribehla hneď, ako jej volala, ale až poobede, a ešte jej vyčítala, že si nedávala pozor. Ale Nora si predsa dáva pozor, vždy si dáva pozor, to len teraz spadla! A tá mladá suseda jej pomohla. Cudzí človek jej musel pomôcť, lebo je vždy sama!

A potom sa potkla na tom nešťastnom prahu... Tie šlapky, tie šlapky sú na vine. Už sú zodraté, podrážka na nich sa ohýna, musí dcére povedať, nech jej kúpi nové. Tie hnusné zodraté šlapky si už nikdy neobuje!

Alica

sa už tretí deň necíti dobre. Dnes chcela odísť od mamy skôr, ale opäť sa vracia domov potme. Walter bude mať tie hlúpe reči, že kde sa tak dlho tára a či nevie, o koľkej zvyknú večerať. Pritom dobre vie, že Alica je u mamy, u chorej mamy, ktorá si sama neporadí. Namiesto toho, aby niečo pripravil, aspoň taniere a chlieb, bude ostentatívne sedieť na gauči a čakať, kedy večera pripláva na stôl.